

בס"ד. שיחת ש"פ עקב, כ"ף מנחם-אב, ה'תשט"ז.

בלתי מוגה

א. סדרה¹ זו — פרשת עקב — היא אחת משבעה דנחמתא², שהרי לא רק ההפטרות הם ענין של נחמה, אלא גם הסדרות. כי, ההפטרות הם, ברובם, מעין הפרשה³, וכיון שההפטרות מדברות אודות הנחמה של הגאולה, צריך לומר, שגם הסדרה מדברת אודות הגאולה.

לאמיתו של דבר מדברת כל התורה אודות גאולה, שהרי "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"⁴, ע"י העסק בתורה משתחררת הנשמה מגלות הגוף ונפש הבהמית, ועי"ז משתחרר גם הגוף מהגלות כפשוטו;

אלא שבכל התורה מדובר אודות שאר ענינים, ועל ידם ישנה הגאולה, אבל בהסדרות דשבעה דנחמתא מדובר אודות הגאולה עצמה.

כיון שנמצאים עתה בגלות, הנה בכדי לבאר ענין הגאולה, מבארים תחלה את הגלות והסיבה של הגלות, וכאשר יודעים את סיבת הגלות, יודעים כיצד לתקן את הסיבה, וכאשר מתקנים את הסיבה, נתתקן במילא גם המסוכב, וכך באים אל הגאולה.

ועד"מ חולה בגשמיות: בידעו שהוא חולה, ויודע גם במה היא החולאת, אזי ילך לרופא, שהרי הוא יודע שהוא חולה; הוא ידע מה לומר לרופא, כיון שיודע במה מתבטא החולי, ובמילא ידע הרופא איזו תרופה לתת לו, וכך יתרפא⁵.

הידיעה שיודע שהוא חולה ובמה מתבטא החולי, הנה הידיעה כשלעצמה — היא כבר חצי רפואה⁶, ובמשך הזמן תביא גם את החצי השני של הרפואה, שיהי' בריא לגמרי.

בידיעה זו שמבארים את ענין הגלות וסיבתו — מתחילה כבר

(1) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"ב ע' 371 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה. (2) ראה טושו"ע אר"ח סו"ס תכח. (3) ראה לקו"ש ח"ט ע' 61 ובהערות שם. וש"נ. (4) אבות פ"ו מ"ב. (5) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שנב ואילך (נעתק ב"היום יום" טז סיון). (6) ראה גם סה"ש קיץ היש"ת ריש ע' 149. אג"ק ח"ד ס"ע רפד.

הגאולה, כי, כשיודעים מהו הגלות, מחפשים כיצד לרפאותו ולצאת ממנו "אל ארץ טובה ורחבה".⁷

ב. כאשר בני" נכנסו לארץ טובה ורחבה (בפעם הראשונה), עברו תחילה מדבר גדול, ואז יצאו מהמדבר ונכנסו לארץ ישראל.

מעשה אבות סימן לבנים.⁸ מה שהתורה מספרת לנו אודות המדבר שבו נמצאו בני" קודם כניסתם לארץ ישראל, הרי זה — סימן לבנים, אשר גם הגלות שבו נמצאים אנו עתה, הוא שוה להמדבר שבו נמצאו בני" אז. והידיעה שנדע אודות המדבר שבו נמצאו בני" אז, שזוהי גם ידיעה אודות הגלות שבו נמצאים אנו כיום — על ידה נדע כיצד לרפא את הגלות.

בסדרה זו, בתור אחת משבעה דנחמתא, מסופר אודות המדבר. הפסוק מתאר את המדבר בשם "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"⁹, דהיינו פרטים שונים אודות המדבר, וגם אודות הגלות עתה. וכאמור, פרטי הידיעות אודות הגלות הם מעין נחמה, כיון שע"י ידיעה זו נדע מה צריכים לרפא, ולצאת מהגלות "אל ארץ טובה ורחבה".

ג. מדבר הוא מקום שאינו מושב אדם. ועז"נ "מדבר הגדול", היינו, שמקום המדבר שאינו ישוב בני אדם הוא גדול יותר מהמקום דישוב בני אדם.¹⁰

אדם — קאי על בני", "אתם קרויין אדם"¹¹, כפי שמבאר השל"ה¹² ש"אדם" הוא מלשון "אדמה לעליון"¹³. בני" הם דומים לאדם העליון שעל הכסא.

"מדבר הגדול", המקום שאינו מושב בני אדם הוא גדול יותר ממקום ישוב אדם, כמ"ש בפסוק¹⁴: "כי אתם המעט מכל העמים". וכמו"כ אצל בני" גופא, הרי אלו ששומרים תורה ומצוות כדבעי — לעת עתה ולפי שעה — אינם עדיין הרוב.¹⁵

הענין הראשון שבו מציין הפסוק את ענין הגלות הוא — "מדבר הגדול". הסיבה הראשונה והשליכה הראשונה של הירידה, שממנה

(12) חלק תושב"כ וישב סוף הדרוש צאן

יוסף (שא, ב). ובכ"מ. גם בספר עש"מ מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. ועוד.

(13) ישעי' יד, יד.

(14) ואתחנן ז, ז.

(15) ראה גם לקו"ש ח"ל ריש ע' 213.

(7) שמות ג, ה. ועוד.

(8) ראה ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. יב, יו"ד. אוה"ת ר"פ לך לך.

(9) פרשתנו ח, טו.

(10) ראה גם תו"ש בראשית בתחלתו אות

תקלא. וש"נ.

(11) יבמות סא, רע"א.

מתחיל ענין הגלות, היא — שמחשיבים את העולם שמסביב גדול יותר ממנו. מחשיבים את הישוב — יהודים ויהדות — למקום קטן, ואת העולם שמסביב, "מדבר העמים"¹⁶, למקום גדול, דבר גדול יותר מבני". האמת היא ששום דבר שבעולם לא יכול לשלוט על בני". אדרבה, כולם בטלים לבני, כמ"ש בהפטרות היום¹⁷: "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך". וכדברי הגמרא¹⁸ על הפסוק¹⁹ "וראו כל עמי הארץ כי גו' ויראו ממך", "אלו תפילין שבראש". כאשר על הראש ישנו הענין ד"שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד"²⁰, ושכלו חדור בהידיעה שהקב"ה הוא בעה"ב היחידי על כל העולם, אזי "וראו כל עמי הארץ גו' ויראו ממך", כולם מתבטלים לפניו.

[כ"ק²¹ אדמו"ר מהר"ש²² הוצרך פעם לנסוע לחוץ-לארץ, ונסע מליובאוויטש לעיירה הסמוכה שבה היתה תחנת-רכבת. מצד סיבה התאחר אדמו"ר מהר"ש לרגע ולא הגיע בזמן, והרכבת יצאה לדרכה; הפקיד הממונה על הרכבת לא המתין לאדמו"ר מהר"ש, ובינתיים הורה שהרכבת תסע. כאשר אדמו"ר מהר"ש הגיע ונוכח שהרכבת כבר נסעה — הקפיד על כך. ולא ארכו הימים והגיע ציווי מעיר-הבירה, פטרבורג, לפטר את הפקיד הממונה על הרכבת.]

— בפטרבורג לא ידעו שום מעשיות. אלא, כיון שמדובר אודות אדמו"ר מהר"ש שהי' רבי, נשיא בישראל, שענינו הוא כמ"ש²³ "אנכי עומד בין הוי' וביניכם גו' להגיד לכם את דבר הוי'", ענינו הוא למסור בכל מקום את השליחות של הקב"ה שנמסרה על ידו, הנה כאשר הי' פקיד שלא מילא את תפקידו — שעל ידו יוכל אדמו"ר מהר"ש לנסוע ולמלא שליחותו — ואדרבה, עוד גרם בלבול לדבר, אזי פיטרוהו מתפקידו.

ואף שבפטרבורג לא ידעו מכל הענין — הרי כיון שגויים אינם בעלי-בחירה, לא נוגע השכל והידיעה שלהם, כי אם העשי' שלהם בפועל, ולכן, מבלי הבט על כך שלא ידעו מכל הענין, היתה העשי' שלהם כדבעי — שפיטרו את הפקיד הנ"ל, כיון שלא מילא את תפקידו. כאשר אדמו"ר מהר"ש²⁴ נסע חזרה לליובאוויטש, עבר בדרכו

21) המוסגר בחצאי ריבוע — מהנחה בלתי מוגה.

22) ראה גם תו"מ ח"י"ב ס"ע 141. וש"נ.

23) ואתחנן ה, ה.

24) ראה גם תו"מ ח"ח ריש ע' 136. וש"נ.

16) יחזקאל כ, לה.

17) ישע"י מט, כג.

18) ברכות ו, א. וש"נ.

19) תבוא כח, יו"ד.

20) ואתחנן ו, ד.

בעיירה "אחרעמאָאָ", ויצאו כל הגוים תושבי המקום יחד עם זקני וחשובי העיר ("סטאַריסטי") וקיבלוהו בכבוד גדול, שהלכו לקראתו עם לחם ומלח, ונפלו לפניו על ברכיהם. — בנסיעה זו נסע גם אחיינו של אדמו"ר מהר"ש, ר' ישעי' ברלין²⁵, ואמר לאדמו"ר מהר"ש בהתפעלות: "פעטער! ראינתם איזה כבוד גדול נתנו לכם!... והשיב לו אדמו"ר מהר"ש: "פעטאַך! ומה אתה חושב? וכי על מי נאמר²⁶ "ברוך תהי' מכל העמים"?!...].

אבל כאשר עושה חשבון שזהו "מדבר הגדול", הוא מחשיב את העולם, וטוען שהעולם הוא גדול והוא קטן, ובמילא שואל שאלה: "מיי²⁷ יקום יעקב כי קטן הוא"²⁸ — הנה השאלה גופא, החשיבות שמחשיב את העולם, יוצרת אצלו ענין של גלות, העלם והסתר, שיכולה להיות לעולם בעלות עליו. זוהי התחלת הגלות.

אך כאשר הוא זוכר ש"אתה בחרתנו מכל העמים כו' ורוממתנו"²⁹ — אינו מתפעל מאף אחד, בידעו שבנ"י הם למעלה מכולם, ואז אין אצלו ענין של גלות. הקב"ה נותן לו פרנסתו באופן שיוכל לנהל את העסק ע"פ דרכי התורה, ונשאר לו זמן לקביעות עתים לתורה.

ד. מענין זה שמחשיב את העולם ל"מדבר הגדול", יכולה לבוא ירידה נוספת — לא רק "מדבר הגדול", אלא גם "והנורא".

"גדול" פירושו שהלה גדול ממנו, אבל אעפ"כ גם הוא מציאות בפני עצמו של מיעוט לכל-הפחות. אבל "נורא" פירושו — שמתירא ממנו, כיון שחושב שהלה יש לו שליטה עליו.

כאשר הוא מחשיב את העולם רק ל"מדבר גדול", הנה רק בבואו במגע עם העולם ועניניו אזי מתפעל ממנו, כיון שמכיר את גדלותו, אבל בהיותו בד' אמותיו, הרי הוא בתקפו;

אבל כאשר חושב שהעולם הוא מדבר גדול ונורא — אזי אפילו בהיותו בד' אמותיו, בהיותו בבית-הכנסת, בישיבה או בביתו, גם אז

המסחר ע"פ תורה, בה בשעה שהגוי עובר שבעה ימים בשבוע, והוא עובר רק ששה ימים, ובששת הימים גופא צריך להזהר מגניבה וגזילה, שקר, אונאה, לשון הרע ורכילות — ענינים כאלו שהגוי ש"מתחרה" עמו אינו צריך להזהר בהם, וא"כ, כיצד יוכל להרויח פרנסתו?! (מהנחה בלתי מוגה).

29) נוסח תפלת יו"ט.

25) חתנה של הרבנית ראדע פריידא — אחותו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש (ראה אודותו — ע"פ הנסמן באג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ה ע' רעא).

26) פרשתנו ז, יד.

27) עמוס ז, ב"ה.

28) ולדוגמא: בהיותו "סוחר" — עושה חשבון כיצד ביכלתו להרויח כאשר מנהל את

מתיירא מהעולם, הוא מתיירא לקיים תורה ומצוות בגלוי, הוא רועד, שמא יוודע להעולם מזה, ומה יאמרו הגוים?

ה. ומזה אפשר לבוא לירידה נוספת — "נחש":

בספר ערכי הכינויים³⁰ איתא* שנחש ארסו חם. והיינו, שמתחיל להתחמם ולהתלהב ("קאָכן זיך") בהתלהבות והחום של העולם. ועי"ז שיש אצלו התלהבות בעולם³², הרי זה מפחית אצלו את ההתלהבות בקדושה.

ומזה אפשר לבוא לירידה נוספת — "שרף":

ההתלהבות בהעולם נעשית אצלו בתוקף כל כך, שלא זו בלבד שממעטת את ההתלהבות בקדושה, אלא ששורפת לגמרי את ההתלהבות של קדושה.

ומזה אפשר לבוא לירידה נוספת — "עקרב"³³:

אודות עקרב איתא בערכי הכינויים³⁰, שארסו קר.

וענין זה הוא גרוע יותר מנחש ושרף. כי, בשעה שיש לו התלהבות וחום, הנה הגם שזה אצלו בעניני העולם, אבל אעפ"כ הרי זה מורה על חיות, ובמילא יכולים להחליף זאת בחיות והתלהבות בקדושה. אבל בהיותו בקרירות, שזהו סימן על היפך החיות, הרי זה גרוע הרבה יותר³⁴. ועי"ד הגרעון ד"עז" לגבי "שור נגח"³⁵.

ומזה אפשר לבוא לירידה נוספת — "צמאון אשר אין מים":

אפילו כאשר מעוררים אותו מלמעלה, ע"י ה"בת קול" וכדומה, כמבואר בחסידות³⁶, ונעשה אצלו צמאון — הנה גם אז "אין מים", "מים

* הטעם שצויין לס' ערה"כ ולא לש"ס (סוטה ח, ב. ע"ז כח, סע"ב) — כי: (א) בערה"כ מבאר הטעם ומאריך, עיי"ש. (ב) מצייין לתיקונים ולא לש"ס (כי כוונתו להענין אם הוא דכורא כו). ולהעיר שמש"כ בערה"כ ה"ה דברי המא"א ע' נחש כמצויין שם³¹.

(33) ראה גם "רשימות" חוברת ז ע' 54 ואילך. וש"נ.

(34) וכדאיתא בגמרא (כתובות נ, א) "האי בר שית דטרקא לי" עקרבא .. לא חיי" (מהנחה בלתי מוגה).

(35) ראה קונטרס התפלה פ"ח.

(36) ראה כתר שם טוב בהוספות סק"א-ב. וש"נ.

(30) לבעל המחבר ספר סדר הדורות מע' נחש.

(31) ממכתב שלהי אלול תשל"ט.
(32) גם כאשר אין זה אלא באופן ד"תשופנו עקב" (בראשית ג, טו), היינו, שהנחש פוגע רק ב"עקב" — בהחיצוניות בלבד, ואילו ראשו ולבו נשארים בשלימות, להיות מונחים בעניני קדושה (מהנחה בלתי מוגה).

זו תורה³⁷, הוא לא יודע לאיזה דבר הוא הצמאון, הוא צמא, אבל הוא לא מרגיש ולא יודע אל מה הוא צמא, והיינו לפי שנתרחק כל כך עד שאין לו שייכות ואינו יודע מכל המציאות של קדושה.

מהיכן מתחיל כל זה? — מהמדבר הגדול, מזה שמחשיבים את המדבר — העולם, זוהי השליבה הראשונה לכל הירידות עד ל"צמאון אשר אין מים".

מזה מובן שבכדי לתקן את כל הירידות, צריך לתקן את הסיבה הראשונה: שיהי' תוקף ביהדות, כיון שזוכרים ש"אתה בחרתנו מכל העמים כו' ורוממתנו".

ואז נפטרים מהגלות והולכים "אל ארץ טובה ורחבה", ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו.

* * *

ו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה והי' עקב תשמעון.

* * *

ז. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שהשלוחים³⁸, נמצאים עתה בארץ טובה ורחבה, ואח"כ אמר:

בניגוד לענין הגלות שהכתוב מתאר בלשון "מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים" — נאמר בכתוב בנוגע לארץ טובה ורחבה: "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש"³⁹, שפרטים אלו הם כנגד פרטי הענינים ד"מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים".

ח. כאמור לעיל (ס"ה), הנה עקרב הוא גרוע יותר מנחש ושרף, כיון שקרירות — תכונתו של עקרב — מורה על העדר החיות.

ויובן ע"פ מאמר הבעש"ט, במענה על הטענה שטענו על חסידים שבאמצע התפלה מתנענעים⁴⁰ ("זיי וואַרפֿן זיך") ועושים תנועות עם הידים ושאר האברים, בה בשעה שבעת התפלה צ"ל בביטול כעומד לפני המלך, "כעבדא קמי מרי"⁴¹ — והשיב הבעש"ט⁴² ע"פ משל לאדם

(40) ראה תו"מ ח"ז ס"ע 251. וש"נ.

(41) שבת יו"ד, רע"א. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח סוסצ"ה.

(42) ראה כש"ט סרט"ו.

(37) ב"ק יו, א. וש"נ (בשינוי לשון).

(38) ראה שיחת ש"פ מטות-מסעי, מבה"ח מנחם-אב ס"ב (לעיל ע' 130). וש"נ.

(39) פרשתנו ח, ח.

שטובע בנהר ועושה תנועות שונות כדי להציל את עצמו, הנה גם אם העומד על שפת הנהר חושב שמוטב הי' להטובע בנהר לעשות תנועות אחרות כדי להנצל, מ"מ, לא יהיו לו קושיות על הטובע בנהר, שכן, בהיותו במעמד ומצב של טביעה בנהר, הרי זה נוגע ביותר בעצם נפשו, ובשעת מעשה אינו יכול לחשב בדיוק איזה תנועות כדאי לו לעשות...

וכמו"כ כאשר יהודי עומד להתפלל, ומתבונן שהקב"ה הוא "מקור מים חיים"⁴³, וכל הפורש ממנו הרי זה כמשל הדגים שבים שכאשר פורשים מן הים מיד מתים (כדאיתא בגמרא⁴⁴) — הרי כיון שענין זה נוגע בעצם נקודת נפשו, כמדובר בהמאמר⁴⁵ בענין "בכל מאדך"⁴⁶, אינו יכול בשעת מעשה לעמוד בקרירות ולהגביל את תנועותיו כו'; ואם בשעת מעשה נשאר בקרירות, ויכול להבחין ("פאנאנדער-קלייבן") בשכלו ולהגביל את תנועותיו — הרי זה ראי' שעדיין חסר אצלו הענין ד"בכל מאדך", ואולי חסר לו עוד משהו לפני "בכל מאדך"...

כאשר עומדים בתנועה של קרירות השכל, הרי זה הוראה על העדר החיות, כנ"ל שקרירות היא העדר החיות. וכדברי אדמו"ר הזקן⁴⁷ אודות המחונכים שלו: "זוטרא דבכו מחי' מתים"⁴⁸, שיש בכחם להחיות גם את השכל, אף שמצד הקרירות דהשכל הרי הוא בבחינת "מת"⁴⁹.

ט. עפ"ז⁵⁰ יובן⁵¹ מ"ש בגמרא⁵²: "נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, עקרב כרוך על עקבו יפסיק".

כאשר יהודי עומד בתפלה, ולפתע אוחזת בו ("מיטאמאָל נעמט אים אָן") חמימות של העולם, "נחש כרוך על עקבו" — הנה הגם שאין זה כפי הרצוי, מ"מ, "לא יפסיק", אין לו להפסיק מתפלתו, כי אם להמשיך להתפלל. סוף-כל-סוף, כיון שיש בו חיות, יהפך את החיות וההתלהבות לקדושה.

אבל כאשר עומד בתפלתו ואוחזת בו ("עס כאַפּט אים אָן") קרירות, "עקרב כרוך על עקבו", עקרב שארסו קר — הנה הגם שזהו

אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ס"ע שטו. ח"ה ס"ע
שעא (נעתק ב"היום יום" יא סיון).
(50) סעיף זה — המשך השיחה המוגהת
שבהערה 1.

(51) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 96. וש"נ.
(52) ברכות ל, ב. וראה תקו"ז תי"ח (לז),

(43) ירמ"י ב, יג, יז, יג.

(44) ע"ז ג, סע"ב. וראה ברכות סא, ב.

(45) פ"ג ואילך (לעיל ע' 137 ואילך).

(46) ואתחנן ו, ה.

(47) ראה סה"ש תש"ג ע' 99.

(48) ע"ז יו"ד, ב.

(49) ראה גם סה"ש תרצ"ז ע' 195. אג"ק (א).

רק על עקבו, היינו שהקרירות לא פעלה במוחו ולבו, אלא רק בעקביים, מ"מ, יפסיק מתפלתו. כי, אם באמצע התפלה אוחזת בו קרירות, העדר החיות, הרי זו ראי' שכל סדר העבודה שלו אינו כדבעי, ולכן עליו להפסיק מסדר עבודה זה, ולפתוח בסדר עבודה חדש — עבודה מתוך חיות והתלהבות, שבאה ע"י לימוד פנימיות התורה, "אילנא דחייא"⁵³.

י. כאשר הפסוק מדבר אודות "ארץ טובה ורחבה" — אזי ההתחלה היא "ארץ חטה ושעורה", והיינו, שכדי שיוכלו להכנס לארץ טובה ורחבה, אזי השליכה הראשונה היא ענין הפירות, שהכוונה בזה לענין ההתבוננות, ובזה גופא ישנם ב' ענינים: חטה ושעורה, שהם ב' אופני התבוננות.

והענין בזה:

החילוק בין חטה לשעורה הוא — ש"חטה" היא מאכל אדם, ו"שעורה" היא מאכל בהמה, כדאיתא בגמרא במסכת פסחים⁵⁴.

וענינו באדם — ש"חטה" שייכת לנפש האלקית שנקראת "אדם", ע"ש "אדמה לעליון"⁵⁵, ו"שעורה" שייכת לנפש הבהמית שנקראת "בהמה" (כולל גם כפי שנפש הבהמית משפעת על שכל האנושי).

ובהתאם לכך יש צורך בב' אופני התבוננות — התבוננות ששייכת לנפש האלקית, והתבוננות ששייכת לנפש הבהמית:

ההתבוננות ששייכת לנפש האלקית היא ההתבוננות בגדולת ורוממות הא"ס, שהתבוננות זו מעוררת את נפש האלקית; וההתבוננות ששייכת לנפש הבהמית היא ההתבוננות בדרגת האלקות ששייכת ונוגעת אליו (דוקא), שהתבוננות זו מעוררת את נפש הבהמית.

ובפרטיות יש כמה מדריגות בהתבוננות ששייכת לנפש הבהמית: יראת העונש, יראת חטא, ועד להבחי' ד"לאהבה את הוי' אלקיך גו' כי הוא חייך"⁵⁶, דהיינו "לאהבה כו' משום כי הוא חייך"⁵⁷, והיינו, שאהבתו לאלקות היא בגלל שמסביר לעצמו שאלקות הוא חיוו כו' — שכל זה הוא בנוגע לעצמו. ובכללות הרי זה אופן העבודה "על מנת לקבל פרס"⁵⁸.

יש להביא דוגמא להתבוננות ששייכת לנפש הבהמית — בחי'

שעורה:

(53) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). וראה תניא

אגה"ק סכו".

(54) ג, סע"ב ובפרש"י. וראה סוטה רפ"ב.

פמ"ד.

(55) נסמן לעיל הערות 11-13.

(56) נצבים ל, כ.

(57) תניא אגה"ת פ"ט. וראה גם תניא

(58) אבות פ"א מ"ג.

יש להתבונן בכך שהפרנסה לא באה ע"י תחבולות והתחכמות⁵⁹, שהרי רואה שישנם חכמים גדולים שעושים כל מיני תחבולות ואעפ"כ אינם מצליחים, ולאידך גיסא, ישנם כאלה שאינם פקחים במיוחד ("ניט קיין פֿאַרשפיצטע"), ואעפ"כ מצליחים. וכמו"כ רואה בעצמו, שלפעמים מסתובב ימים שלמים עם כל מיני תחבולות ללא הועיל, ולפעמים קורה שללא תחבולות, וללא עשי' כלל, באים אליו — הוא אפילו לא צריך ללכת, אלא באים אליו — בהצעה מסחרית שנוחלת הצלחה.

וא"כ, רואים בעליל שלא ההתחכמות מביאה את הפרנסה, אלא ישנו בורא עולם ומנהיגו, ובו תלוי פרנסתו.

יא. החילוק שבין ב' אופני ההתבוננות ד"חטה" ו"שעורה" הוא: ההתבוננות דבחי' "חטה" — כיון שמדובר אודות גדלות ורוממות הא"ס, הרי זה ענין של בלי גבול.

ואילו ההתבוננות דבחי' "שעורה" — כיון שזהו"ע הקשור עם האדם, הרי זה בהגבלה, ולכן נקרא בשם "שעורה", מלשון שיעור (ומדה)⁶⁰.

יב. והנה, כשם שבנוגע לחטה ושעורה כפשוטם, יש צורך בפעולתה של עקרת-הבית, שהיא מכינה את החטה ושעורה שיהיו ראויים לאכילה⁶¹ — כן הוא גם בנוגע לחטה ושעורה ברוחניות:

בכדי שההתבוננות דבחי' חטה ושעורה תפעל פעולתה, להיות "תשמעון גו' ושמרתם ועשיתם גו'", שעי"ז "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע גו'"⁶² — יש לשתף בכך את עקרת-הבית, והיינו, שלא די בכך שהבעל בעצמו מבין זאת, אלא עליו להסביר גם לאשה כהנ"ל, הן ההתבוננות דבחי' חטה והן ההתבוננות דבחי' שעורה.

וזהו הטעם לכך שכ"ק מו"ח אדמו"ר השתדל ביותר בענין חינוך הבנות, לא פחות מאשר בנוגע לחינוך הבנים⁶³, ובכמה פרטים עוד יותר מאשר חינוך הבנים — כי, בכדי שיהיו נשים יהודיות ("אידישע פרויען") צריכות להיות תחלה בנות יהודיות ("אידישע מיידלצן"), וכדי שיהיו בנות יהודיות צריך להיות חינוך הבנות.

61) ראה יבמות סג, א.

62) ריש פרשתנו.

63) ראה גם מכתב ח"י מנחם אב שנה זה

ואג"ק חיי"ג ע' שעח). תו"מ ח"ג ע' 24. וש"נ.

59) ראה תו"מ חיי"ב ס"ע 107. ע' 140.

וש"נ.

60) ראה לקו"ת במדבר יו"ד, ב, יא, א"ב.

ובכ"מ.

וענין זה נוגע לא רק לבנות ישראל עצמן, אלא גם לבני ישראל, שכן, כדי שהאנשים, הבעל והאח, יהיו כדבעי, תלוי הדבר — במדה גדולה — בהנהגת הנשים⁶⁴, האשה והאחות, והיינו, שכאשר עקרת-הבית מתנהגת כדבעי, אזי גם הנהגת הילדים היא כדבעי, וגם הנהגת הבעל היא כדבעי, כך, שהבית כולו מתנהל כפי שצריך להתנהל בית יהודי — שהבית הפרטי נעשה מקדש לה', כמ"ש⁶⁵ "ועשו לי מקדש", ועי"ז "ושכנתי בתוכם", להיות "כתפארת אדם לשבת בית"⁶⁶, היינו, שהבית נעשה דירה להקב"ה, וכידוע⁶⁷ שענין הדירה הוא שהדר בהדירה נמצא בה בכל עצמותו, והיינו, שהבית נעשה כלי לעצמותו ית'.

וכאשר יעסקו כדבעי בחינוך הבנות, אזי יוכלו לומר למשיח — ש"הנה זה עומד אחר כתלנו"⁶⁸, הוא כבר מוכן לבוא, אלא שממתין על "צבאות הוי'" שיעמדו ויהיו מוכנים לביאתו — "ראו גידולים שגדלנו", הנה העמדנו לך "צבאות הוי'", בני ישראל ובנות ישראל, כפי רצון ה', יהודים בריאים ברוחניות ובמילא בריאים בגשמיות, ואז יוליך אותם משיח אל ארץ טובה ורחבה, בגאולה השלימה.

יג. (ואח"כ אמר:)

כ"ק מו"ח אדמו"ר ייסד באוסטרליא מוסד עבור חינוך הבנים, וע"י התעוררות רחמים רבים שממשיך הרבי, מתנהל המוסד בהצלחה מופלגה, ע"י פלוני בן פלוני וכל משפחתו⁶⁹ שהם העומדים בראש.

וע"פ האמור שחינוך הבנות חשוב לא פחות מאשר חינוך הבנים, ועוד יותר ממנו — יקימו מוסד גם עבור חינוך הבנות⁷⁰, ומשפחה הנ"ל תהי' מהעומדים בראש, ובודאי לא תהי' מניעה מצד עניני כספים, שהרי סוכם ("ווי מ'האט שוין אָפּגערעדט") אשר "לי הכסף ולי הזהב"⁷¹.

ואז יאמרו למשיח שהוא כבר יכול לבוא... שהרי גם באוסטרליא ישנו כבר מוסד עבור חינוך הבנות: "בית רבקה" ו"בית שרה", ובמילא יכול כבר משיח לבוא, ולקחת את "צבאות הוי'" אל ארץ טובה ורחבה.

64) ראה תו"מ חט"ז ע' 262 ואילך.

65) תרומה כה, ח.

66) ישע"י מד, יג.

67) ראה תו"מ סה"מ שבט ע' שח. וש"נ.

68) שה"ש ב, ט.

69) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכירם בשם

ר' משה זלמן ובנו ר' דוד וכל משפחת

פייגלין (החול"ל).

70) ראה מכתב י"ז סיון; י"ח מנ"א; כ"ט

מנ"א; אדר"ח אלול; י"ב אלול — שנה זו

(אג"ק ח"ג ס"ע קפו ואילך; ע' שעח; ריש

ע' תט; ס"ע תיג ואילך; ע' תנה). וראה גם

חי"ד ריש ע' ג.

71) חגי ב, ת. וראה קידושין בסופה.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

כיון שהניחו עתה "אבן הפינה" עבור "בית רבקה" ו"בית שרה" באוסטרליא — יאחלו כל הקהל להנ"ל: "מזל טוב".

* * *

יד. כתיב⁷² "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל", ואיתא במכילתא והובא בפירושו רש"י: לבית יעקב — אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה, ותגיד לבני ישראל — אלו האנשים, דברים הקשים כגידים. והנה, החילוק בין האנשים להנשים אינו אלא באופן האמירה, אבל תוכן הדברים ("וואָס צו זאָגן") הוא לאנשים ונשים בשוה⁷³. אותם הדברים שצריכים לומר לאנשים — אותם הדברים צריכים לומר גם לנשים, ללא פשרות; החילוק הוא רק באופן האמירה, והיינו, שכיון שיש אפשרות לומר את הדברים בשני אופנים: בלשון של פקודה, ובאם לאו וכו', או בלשון רכה, בצד הטוב — צריכים לדבר בצד הטוב.

וזהו גם החידוש של תורת החסידות לגבי תורת המוסר⁷⁴ — שתורת המוסר מסבירה עד כמה "רע ומר עזבך את ה'"⁷⁵, ואילו תורת החסידות מבארת את יוקר מעלתו של יהודי:

לכל יהודי יש נשמה שהיא "חלק אלקה ממעל"⁷⁶ (וכפי שמוסיף אדמו"ר הזקן בתניא⁷⁷) ממש" — הן אצל בני ישראל והן אצל בנות ישראל, וכשם שלבני ישראל אמר הקב"ה "אנכי הוי' אלקיך"⁷⁸, באמרו זאת בלשון יחיד⁷⁹, היינו, שלכל אחד מבני ישראל נאמר "אנכי הוי' אלקיך", כחך וחיותך — כן הוא גם בנוגע לבנות ישראל, שלכל אחת מבנות ישראל אומר הקב"ה "אנכי הוי' אלקיך", פְּתַחַּךְ וְחַיּוּתְךָ,

וכיון שבנ"י מאוחדים עם הקב"ה, הרי כשם שאצל הקב"ה לא שייך חלוקה לחלקים, שהרי גם החלק הוא ככולו⁸⁰, כמו"כ גם אצל בני"י — הן בני ישראל והן בנות ישראל — לא שייך חלוקה לחלקים, כך, שכל בן ובת ישראל צריכים להיות יהודי שלם, עם תורה שלימה, ללא פשרות⁸¹,

72 יתרו יט, ג.

73 ראה גם תו"מ חט"ז ע' 351.

74 ראה גם תו"מ שם ע' 233. וש"נ.

75 ירמ' ב, יט.

76 איוב לא, ב.

77 רפ"ב.

78 יתרו כ, ב.

79 יל"ש עה"פ (רמז רפ).

80 ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ז.

וש"נ.

81 ראה גם תו"מ חט"ז ריש ע' 45.

— אין שום הצדקה ("רעכט") לעשיית פשרות, ומה גם שיש בזה משום "עינו רעה בשל אחרים"⁸², שכן, לעצמו נוטל את התורה כולה, ואילו להזולת אינו מספר על כל האושר, כי אם חצי תורה בלבד — וכיון שכן, אין לעשות קולות ופשרות, אלא צריכים לחטוף ("אַרייננאַפֿן") כל מה שיכולים; במקום שיכולים לחטוף וללמוד לימודי קודש שלש שעות — אין להסתפק בשתי שעות, ובמקום שיכולים לחטוף ארבע שעות — אין להסתפק בשלש שעות; צריכים לחטוף מה שיכולים, ולא לוותר על שום דבר.

יכולים לדבר באיזה שפה שרוצים, אידיש או אנגלית וכיו"ב, אבל תוכן הדיבור צריך להיות תורה שלימה ויהדות שלימה, ללא פשרות. אלא, שבנוגע ל"בית יעקב אלו הנשים" אין לדבר "דברים הקשים כגידים", אלא לומר להן "בלשון רכה" — להסביר להם את הטוב שבתורה, גם שעל ידה נעשה טוב גם בגשמיות.

— פעם היו העלמות והסתרים בענין זה, אבל עתה נתבטלו ההעלמות וההסתרים, שהרי הכל רואים שכדי שההנהגה בין אדם לחבירו תהי' כדבעי, ללא גניבה וגזילה וכו', הרי זה רק ע"י חינוך דתי, כפי שמודים אפילו גוים, ומכל-שכן שיהודים צריכים להבין זאת.

ע"י חינוך דתי מונעים אח"כ מחלוקת בינו לבין היצה"ר, בין איש לאשתו, בינו לבין העולם, ונעשה מאושר ברוחניות ובגשמיות — כפי שכולם הגיעו כבר לידי הכרה שכדי לחיות חיים מאושרים בגשמיות, הרי זה רק ע"י אורח-חיים של דת וחינוך דתי.

* * *

טו. לאחר "ארץ חטה ושעורה", דקאי על ב' אופני ההתבוננות דנפש האלקית ונפש הבהמית (כפי שנפעלים גם אצל עקרת-הבית, כנ"ל סי"ב), הנה בכדי שההתבוננות תפעל פעולתה להיות "תשמעון גו' ושמתם ועשיתם" — צריך להיות גם "גפן" (כהמשך הכתוב), "ונכנס יין יצא טו"ד"⁸³, שהו"ע פנימיות התורה⁸⁴.

והענין בזה⁸⁵:

"גפן" — יש בתוכו יין, אבל ישנו קרום ("הייטל") שמכסה על

ובכ"מ.

(82) אבות פ"ה מי"ג.

(85) ראה תו"א מקץ לא, רע"א. ויחי מו,

(83) עירובין סה, סע"א. וש"נ.

(84) ראה לקר"ת שה"ש ב, סע"א ואילך. ב. ובכ"מ.

היין שבפנים, ובכדי לגלות את היין שבפנים, צריכים תחילה להסיר את הקרום המכסה.

ועד"ז ברוחניות: לאחרי שעוסק בעבודה ד"חטה" ו"שעורה", ב' אופני התבוננות הנ"ל, שמצד זה נעשה בלבו פנימה הענין דייך "המשמח אלקים ואנשים"⁸⁶ — הנה מצד זה שנמצא בעולם, מלשון העלם⁸⁷, יכול להיות שה"יין" שבפנים לא יפעל פעולתו, ובהכרח להסיר את ה"קרום", היינו, ההעלם והסתר של העולם.

זאת ועוד:

גם לאחרי שמסירים את הקרום שמבחוץ, הנה בכדי שיהי "יין", יש צורך לסחוט ולדרוך את בשר הגפן. וענינו ברוחניות — "רוח נשברה לב נשבר ונדכה"⁸⁸, שע"ז "יצא סוד".

כלומר: אע"פ שלומד תורה ומקיים מצוות, ויודע בעצמו שלא חטא מימיו, שלכן הוא צדיק בעיני עצמו, ובמילא עושה חשבון שהקב"ה לא יוכל לפרוע את התשלום ("זיך אויסצאָלן פאַר אים") אפילו אם יתן לו "כל חללי עלמא"⁸⁹, כיון שאין זה שכר מספיק לגבי עבודתו —

הנה יש מקום לומר שכן הוא האמת, שבשביל התומ"צ שמקיים יהודי הרי "כל חללי עלמא" אינו מספיק עבורו⁹⁰, אבל אעפ"כ, כאשר יתבונן שענינו הוא לגלות אלקות בעולם, שאלקות הוא למעלה באיך-ערוך מכל מציאותו, אזי יבין שכל זמן שנשאר לעמוד במציאותו, אינו כלי להמשיך אלקות בנפשו,

— שהרי מבלי הבט על מעמדו ומצבו, שלא חטא מימיו, ועובד עבודתו כמו צדיק תמים, הרי כל זה הוא המציאות שלו, ואין זה כלי לאלקות —

וע"י התבוננות זו יהי אצלו "לב נשבר ונדכה" — שכן, עם היות ש"כל חללי עלמא" אינו מספיק עבורו, מהי התועלת בכל זה כאשר אין לו שייכות לאלקות?! ...

וכאשר נעשה אצלו "לב נשבר ונדכה" — הרי זה כמשל ה"גפן" שכאשר סוחטים ודורכים את הבשר אזי מתגלה ה"יין", וכמו"כ ברוחניות, שע"י "לב נשבר ונדכה" מתגלה ה"יין" ש"משמח אלקים ואנשים",

(89) ראה שבת עז, ב ובפרש"י. ועוד.

(90) ראה תר"א מקץ שם, ג.

(86) ס' שופטים ט, יג.

(87) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(88) תהלים נא, יט.

והיינו, שיומשך אלקות בנפשו ובעולם, שזהו הפירוש ד'משמח אלקים ואנשים" — שנעשה שמחה בשם "אלקים", בגימטריא הטבעי⁹¹, עי"ז שנמשך ומאיר בו שם הוי' (דלעילא) שלמעלה מהשתלשלות⁹², ובמילא נעשית גם ההנהגה למטה ("אנשים") באופן של בלי גבול, כמדובר בהמאמר⁴⁵ בענין "עושיין רצונו של מקום"⁹³ — "ועמדו"⁹⁴ זרים ורעו צאנכם"⁹⁵.

[ניגנו הניגון "ממצרים גאלתנו", ואח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם בינתיים — ברגעים האחדים ("די פּאָר מינוט") שנשארו עדיין להענין ד'ממצרים גאלתנו" — צריכים במה להשיב את הנפש ("מיט וואָס דערקוויקן זיך"), עד שנגיע לבית-המרזח... ("יאָק דאָיעדעם דאָ קראַטשאַמקע"), והתחיל לנגן "ניע זשוריצי כלאַפּצי"].

* * *

טז. ה'רבנות"⁹⁶ הראשונה של אאמו"ר (בעל ההילולא) היתה בעיר יעקאָטרינעסלאָוו, שהיתה אחת הערים הגדולות בכל המחוז. על רבנות זו היתה התנגדות גדולה — כנראה הי' זה מצד העלמות והסתרים בגלל ענינים אחרים, בגשמיות, והיו גם כמה "מסירות". פעם אחת הגיע פקיד אל אאמו"ר ומסר לו פקודה שנתקבלה מעיר-הבירה, פטרבורג, שבמשך כ"ד שעות עליו לעזוב את המחוז. כדי לברר אצל הפקיד את סיבת הפקודה — נתנו לו מעט משקה... ו"נכנס יין יצא סוד" כפשוטו, ואז נתברר, שהיתה "מסירה" על אאמו"ר שהוא גורם בלתי-סוד בעיר: רב יהודי, תמורת זה שצריך להיות דוגמא שגם אחרים ילמדו ממנו — הרי הוא "שיכור", וקורע בגדים מאנשים...

כאשר חקרו ודרשו לפשר הדברים — התברר שהכוונה היתה למאורע שהי' בהתוועדות י"ט כסלו: בי"ט כסלו התוועדו כל הלילה, וכפי שהי' הסדר אצל חסידים

94 ישעי' סא, ה.
95 המשך הענין (בנוגע ל"תאנה" ו"רמוז") — נתבאר בשיחת ש"פ ראה מבה"ח אלול ס"ו ואילך (לקמן ע' 170 ואילך).
96 ראה גם תו"מ חיי"א ע' 146 ואילך. וש"נ.

91 פרדס שי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו (ד"ה והמרגיל — קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא שעהיוה"א רפ"ו. ובכ"מ.
92 ראה לקו"ת שה"ש שם, ב.
93 ברכות לה, ב.

כשהתוועדו כל הלילה, שלפנות בוקר היו פושטים את הבגד העליון ("סירטוק"), והיו יוצאים בריקוד ללא הבגד העליון.

גם ביי"ט כסלו הני"ל התוועד אאמו"ר בחברת חסידים כל הלילה, והיו במצב רוח עליו ("אויפגעלייגט"), ובמהלך ההתוועדות פשטו את הבגד העליון, ואאמו"ר "סייע" לאחד המסובים לפשוט את הבגד העליון, לקח מעט משקה ויצא בריקוד.

וכפי שהתפרש המאורע אצל "עולם'שע" — שאאמו"ר הי' אז שיכור... שהרי אילו הי' מפוכח ("ניכטער"), לא הי' יוצא לפתע בריקוד, שכן, רב גדול בתורה צריך להיות זהיר בכבוד התורה, וצריך להקפיד על כך שהבעל-בתיים יחלקו כבוד להתורה שנמצאת בו פנימה,

— (כ"ק אדמו"ר שליט"א סיפר בבת-שחוק): כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' בלענינגראד, היתה התוועדות חסידים בשמח"ת או ביי"ט כסלו שהי' נוכח בה אחד הרבנים, "אָ עולם'שער". באמצע ההתוועדות חשקה נפשו לומר פלפול בנגלה. ומוכן שלא הי' זה הזמן המתאים לכך. והחליטו המסובים⁹⁷ לצוות עליו להשתטח ("לייגן זיך") על השולחן... וכן עשה — שהרי אמרו חז"ל⁹⁸ "חברך קרייך חמרא אוכפא לגביך מוש" (טול אוכף של חמור .. ושים אותו על גבך, כלומר, הודה לדבריו), ובמילא, כאשר יהודים מצווים להשתטח על השולחן, צריכים לעשות כן... וכאשר השתטח על השולחן, הצליפו בו ("מ'האָט אים אַריינגעציילט") אחת ושתיים ושלוש וארבע, כמנין ד' אותיות שם הוי'... — יש דעה⁹⁹ שמספר המלקות בערב יוהכ"פ קשור עם שם הוי'. — בתחילה שתק ולא אמר להם מאומה, כיון שלא רצה להכשיל יהודים ולעבור על "לפני עור לא תתן מכשול"¹⁰⁰, אבל אח"כ לא הי' יכול עוד להתאפק, ואמר: על כבודי הנני מוחל, אבל אינני יכול למחול על "כבוד התורה"... לקחתם "ארון מלא ספרים" והצלפתם בו! ... —

וכיון שאאמו"ר פשט את בגדו העליון ויצא בריקוד, הרי זו ראי' מפורשת שהי' שיכור...

ואז הסבירו להפקיד את הענין, ובטלה הגזירה.

יז. כלפי מה הדברים אמורים? — להורות שלא צריכים להתפעל.

99) ראה פע"ח שער יוהכ"פ פ"א. וראה גם זח"ג רפ, ב. הובא באוה"ת תצא ריש ע' תתרי.

97) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר שבנימין אלטהויז הי' נוכח שם.
98) ב"ק צב, ב (ובפרש"י).
99) יש דעה

100) קדושים יט, יד.

ישנם כאלה שעושים הכל בהגבלה, כיון שיראים שיאמרו עליהם: הנה רב, יהודי דתי, חסיד ליובאוויטש, וכיו"ב.

אבל האמת היא שהנהגה כזו לא תביא נשיאת חן. אדרבה: כאשר הנהגתם תהי' ללא הגבלות — דוקא אז תהי' להם נשיאת חן אפילו בעיני אינם-יהודים, כי, כאשר מתבייש מפני הזולת, חושב זה שעומד מן הצד: היום — מרמה את הקב"ה, בגלל שמתבייש ממני, ומחר — ירמה גם "סוחר", כדי לישא חן בעיני סוחר אחר... ובמילא מובן גם בשכל אנושי, שהדרך היחידה לישא חן בעיני בני-אדם היא, שכאשר אוחדו שהאמת היא כך וכך, אזי עושה כן בגלוי לעין כל, ללא הגבלות.

ובפרט ע"פ משנ"ת בהמאמר⁴⁵, שכאשר העבודה היא באופן של "בכל מאדך", בלי גבול, אזי ההנהגה היא באופן ש"עמדו זרים ורעו צאנכם".

וכפי שמבאר אדמו"ר הזקן במאמר¹⁰¹ — שעליו מיוסד המאמר דלעיל¹⁰² — על הפסוק "ושמר גו' ואת החסד", ש"חסד" הוא נעלה יותר מ"צדקה", שהרי צדקה היא לעניים, וגמילות-חסדים היא בין לעניים ובין לעשירים¹⁰³, והיינו, שצדקה היא מילוי החסרון בלבד, ואילו חסד הו"ע של עשירות.

וא"כ, כאשר העבודה ד"תשמעון גו' ושמרתם ועשיתם" תהי' באופן ד"בכל מאדך", אזי יומשך לא רק "די מחסורו"¹⁰⁴, שזהו"ע של הגבלה, אלא גם ענין של עשירות, בלי גבול. והענין ד"מרכה נכסים מרבה דאגה"¹⁰⁵ יתבטא רק בכך שיצטרכו לדאוג כיצד לנצל את העשירות בענין הצדקה כו'.

וכאמור לעיל (סי"ד) שעכשיו רואים כבר גם בעיני בשר, שדוקא ע"י ההנהגה ע"פ התורה זוכים לחיים מאושרים גם בגשמיות.

עקב (כ' מנ"א) ובש"פ ראה, ש"ק מברכים חדש אלול, שנה זו, הם המאמר ד"ה והי' עקב תשמעון הנדפס בזה — עם איזה שינוים והוספות, ובהוספת התחלה וסיום למאמר השני".

(103) סוכה מט, ב.

(104) פ' ראה טו, ח.

(105) אבות פ"ב מ"ז.

(101) ראה אוה"ת ריש פרשתנו. ב"פתח דבר" שבהערה הבאה: "גוף המאמר הוא לאדמו"ר הזקן, אבל לא לשונו ממש, והוסיף אדמו"ר הצ"צ הגהות וקיצורים".

(102) ע' 134 ואילך.

וראה ב"פתח דבר" ל"מאמר והי' עקב תשמעון" (שיצא לאור בקונטרס בפ"ע ער"ח אלול, ה'תשט"ז): "המאמרים שנאמרו בש"פ